

**Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України
«Про внесення змін до розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення»
Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо виплати судді
місцевого суду спеціальної доплати»
(реєстр. 12244-1 від 10.12.2024)***

***Анотація.** В Інформаційній довідці аналізуються положення проекту Закону України «Про внесення змін до розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо виплати судді місцевого суду спеціальної доплати» (далі – законопроект); розглядається відповідність законопроекту вимогам Конституції України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а також положенням бюджетного законодавства. За результатами аналізу встановлюються ризики, які в подальшому можуть перешкоджати належній реалізації законопроекту під час правозастосовної діяльності та досягненню проголошеної в ньому мети.*

***Ключові слова:** суддівська винагорода, спеціальні доплати, гарантії незалежності суддів, єдиний статус суддів в Україні.*

Вступна частина.

Законопроект розроблений для забезпечення виплати судді місцевого суду спеціальної доплати, передбаченої статтею 41 Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік», а також інших спеціальних доплат, пов'язаних із понаднормовим навантаженням та здійсненням правосуддя на територіях активних бойових дій чи територіях можливих бойових дій, включених до переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії, або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку.

Цей законопроект є альтернативним до проекту Закону України «Про внесення змін до розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо виплати судді місцевого суду спеціальної доплати» (реєстр. № 12244 від 25.11.2024 року).

На відміну від основного, цим законопроектом також пропонується передбачити, що у 2025 році:

1) судді місцевого суду щомісячно виплачується спеціальна доплата в розмірі 5 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, який застосовується для визначення базового розміру посадового окладу судді, якщо такий суддя здійснює правосуддя у місцевому суді, в якому середня кількість днів, необхідних для розгляду справ і матеріалів, що надійшли в попередньому звітному кварталі, перевищує середній показник по Україні, визначений Державною судовою адміністрацією України відповідно до показників середньої тривалості розгляду судових справ, рекомендованих рішенням Вищої ради правосуддя № 3237/0/15-20 від 24.11.2020 року.

Перелік таких місцевих судів щоквартально затверджується рішенням Ради суддів України за поданням Державної судової адміністрації України та за погодженням із Вищою радою правосуддя;

2) судді щомісячно виплачується спеціальна доплата:

у розмірі 10 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, який застосовується для визначення базового розміру посадового окладу судді – якщо такий суддя здійснює правосуддя у суді, що розташований на територіях активних бойових дій, для яких не визначена дата завершення бойових дій, включених до переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії, або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку;

у розмірі 5 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, який застосовується для визначення базового розміру посадового окладу судді – якщо такий суддя здійснює правосуддя у суді, що розташований на територіях можливих бойових дій, для яких не визначена дата припинення можливості бойових дій, включених до переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії, або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку.

Основна частина.

Правові відносини в зазначеній сфері регулюються Конституцією України, законами України «Про судоустрій і статус суддів», «Про Державний бюджет України на 2025 рік».

1. *Відповідність бюджетному законодавству.* Згідно з частиною першою статті 27 Бюджетного кодексу України та частиною третьою статті 91 Регламенту Верховної Ради України до законопроекту, прийняття якого призведе до зміни показників бюджету, суб'єкт права законодавчої ініціативи зобов'язаний додати фінансово-економічне обґрунтування (включаючи відповідні розрахунки). Якщо такі зміни показників бюджету передбачають зменшення надходжень бюджету та/або збільшення витрат бюджету, до законопроекту подаються пропозиції змін до законодавчих актів України щодо скорочення витрат бюджету та/або джерел додаткових надходжень бюджету для досягнення збалансованості бюджету.

Оскільки у проекті йдеться *про різні види спеціальних доплат*, то реалізація цього законопроекту може потребувати додаткових видатків. Тому відповідно до вимог частини першої статті 27 Бюджетного кодексу України та частини третьої статті 91 Регламенту Верховної Ради України до законопроекту має бути додане фінансово-економічне обґрунтування.

2. *Отримання достатньої винагороди як гарантія незалежності суддів.*

Відповідно до статті 130 Конституції України та статті 133 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» розмір суддівської винагороди регулюється виключно вищезгаданим законом та не може визначатися іншими нормативно-правовими актами.

Так, Конституційний Суд України у Рішенні від 15 квітня 2020 року № 2-р(П)/2020 зазначав, що гарантії незалежності судді, включаючи заходи щодо його матеріального і соціального забезпечення, поширюються на всіх суддів і не можуть бути скасовані чи зменшені іншими нормативними актами. Цю константу Конституційний Суд України підтвердив і в Рішенні від 11 березня 2020 року № 4-р/2020, вказавши, що *законодавець не може свавільно встановлювати або змінювати розмір винагороди судді.*

У своїх рішеннях від 24 червня 1999 року № 6-рп/99, від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002, від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005, від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013, від 8 червня 2016 року № 4-рп/2016, від 4 грудня 2018 року № 11-р/2018, від 26 березня 2024 року № 3-р(П)/2024 Конституційний Суд України наголошував на важливості належного матеріального та соціального забезпечення суддів, *недопустимості будь-якого зниження рівня цієї гарантії незалежності суддів, що спрямовано на обмеження будь-якого впливу на суд, гарантування незалежного правосуддя та здійснення судочинства на основі принципів і приписів Конституції України, а також реалізацію конституційного права на судовий захист.*

Вища рада правосуддя також неодноразово підкреслювала, що суддівська винагорода є гарантією незалежності судді та невід'ємною складовою його статусу. Будь-які зазіхання на суддівську винагороду можуть розцінюватися як посягання на незалежність судді.

Отже, запропонованим законопроектом обмеження суддівської винагороди не відбувається, а навпаки пропонується збільшення грошових виплат для суддів місцевих судів шляхом встановлення додаткових спеціальних доплат.

3. *Єдиний статус суддів в Україні.* Конституційний Суд України наголошує, що приписами статті 126 Конституції України для запобігання будь-якому впливу на суддів усім їм гарантовано *ідентичний рівень конституційної захищеності та однакові гарантії їх незалежності й недоторканності*, засадничі підходи до забезпечення таких гарантій, і на цьому мають бути засновані закони України, що визначають судоустрій, судочинство та статус суддів.

Всі судді системи судоустрою України мають єдиний статус, притаманний їм як особам, які виконують виняткову конституційну функцію – чинення правосуддя. Єдиний статус суддів означає однаковість юридичного становища суддів в усіх аспектах, передусім однаковість їх гарантій незалежності та недоторканності, прав і обов'язків, вимог, обмежень, заборон та відповідальності. Водночас забезпечення гарантій незалежності та недоторканності суддів має базуватися на принципі єдиного статусу суддів, який не допускає, зокрема, вибіркості в забезпеченні цих гарантій та зниження їх рівня певній категорії суддів, що не сприяє чиненню правосуддя неупередженими, об'єктивними, безсторонніми та незалежними судами, реалізації конституційного права на судовий захист.

Конституційний Суд України констатував, що дотримання незалежності судової влади та кожного окремого судді, недопустимість будь-якого стороннього впливу на суддів є обов'язком усіх органів державної влади, їх посадових осіб й інших осіб і за міжнародним правом.

Ураховуючи свої рішення, Конституційний Суд України акцентує увагу, *що належне матеріальне та соціальне забезпечення суддів, зокрема й право на винагороду судді, та інші конституційні гарантії їх незалежності та недоторканності поширено на всіх суддів і мають бути забезпечені державою на основі принципу єдиного статусу суддів без будь-якого зниження рівня таких гарантій.*

У Рішенні від 26 березня 2024 року № 3-р(П)/2024 Конституційний Суд України зазначив, що в міжнародному праві гарантовано належне матеріальне та соціальне забезпечення суддів, передусім забезпечення їм усім гідної і стабільної винагороди судді, яка є невіддільним складником статусу судді, що гарантує незалежність суддів; також конституційні суди європейських країн належне матеріальне та соціальне забезпечення суддів визнають однією з найважливіших гарантій незалежності суддів.

Конституційний Суд України виходить із того, що конституційна гарантія незалежності суддів – ***винагорода судді – є невіддільним складником єдиного статусу суддів.***

У Рішенні Суд наголошує на потребі додержання юридичної визначеності як вимоги верховенства права (правовладдя) у питаннях забезпечення фінансування та належних умов для функціонування судів і діяльності суддів. Встановлення розміру винагороди судді законом про судоустрій означає не лише гарантованість її розміру на рівні спеціального закону, а й наявність одного такого закону, який ***чітко, системно та послідовно унормовує питання розміру винагороди судді відповідно до єдиного статусу суддів та гарантій незалежності й недоторканності суддів.***

Враховуючи викладене, вважаємо, що законопроектом фактично пропонується виокремити певну категорію суддів, а саме: «суддів місцевого суду», для яких, окрім суддівської винагороди і доплат, передбачених частиною другою статті 135 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», всупереч єдиному статусу суддів пропонується встановлення спеціальних доплат, ***залежно від середньомісячного навантаження на суддю, або залежно від місця відправлення правосуддя*** (якщо такий суддя здійснює правосуддя у суді, що розташований на територіях активних бойових дій, для яких не визначена дата завершення бойових дій; якщо такий суддя здійснює правосуддя у суді, що розташований на територіях можливих бойових дій, для яких не визначена дата припинення можливості бойових дій).

Висновки. Оскільки законопроектом передбачено різні види спеціальних доплат суддям місцевих судів, він може потребувати додаткових видатків на його реалізацію. Тому відповідно до вимог частини першої статті 27 Бюджетного кодексу України та частини третьої статті 91 Регламенту Верховної Ради України до законопроекту має бути додане фінансово-економічне обґрунтування.

Положення законопроекту не обмежують розмір суддівської винагороди, а навпаки пропонують збільшення грошових виплат суддям місцевих судів шляхом впровадження додаткових спеціальних доплат ***залежно від навантаження на суддю або залежно від місця відправлення правосуддя.*** Утім, збільшення грошових виплат для певної категорії суддів не відповідає принципу «єдиного статусу суддів» і впливає на гарантії незалежності суддів, що в майбутньому може призвести до спірних ситуацій, пов'язаних із розміром оплати праці інших суддів, на яких не розповсюджується сфера дії цього законопроекту.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*